

УДК 373.31.035.6

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-1.03>

Тетяна БРАНИЦЬКА

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогічних наук, початкової та корекційної освіти
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»
tatjanarom4@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4503-3140

Наталія ПТАШНИК

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогічних наук,
початкової та корекційної освіти
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»
ptashnik.natalia@gmail.com
ORCID: 0009-0007-2920-8728

Вікторія МАРТИНЮК

доктор філософії (освіта, педагогічні науки),
викладач кафедри виховних технологій та педагогічної творчості
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
v.v.martynjuk@idpu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-1386-9576

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦІННІСНОГО ПІДХОДУ ДО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. Мета статті полягає в аналізі теоретичних основ ціннісного підходу до виховання здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи. Це дослідження є актуальним для вітчизняної системи освіти, адже рівень духовності та моралі, культурні запити й потреби сучасної молоді – найбільш вагомі важелі національного виховання, які забезпечують збереження й примноження потенціалу матеріальних і соціально-духовних багатств суспільства. Відтак, формування ціннісних орієнтацій учнів початкової школи є невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні таких теоретичних методів як аналіз, синтез, порівняння, класифікація та узагальнення інформації з філософської, психологічної, педагогічної літератури в аспекті ціннісного підходу до виховання здобувачів початкової освіти, які дали змогу сформулювати власний погляд на поставлену проблему.

Наукова новизна полягає у тому, що, проаналізувавши філософську, психологічну і педагогічну літературу з проблеми дослідження, зроблено дефінітивний аналіз понять «цінності» та «ціннісні орієнтації». Здійснений аналіз літературних джерел дозволив тлумачити ціннісні орієнтації як стійке інтегративне трикомпонентне психологічне утворення, яке виявляється на емоційно-мотиваційному (установки та мотиви, прагнення, цілі, інтереси та інші психічні реальності, що відображають спрямованість свідомості та утворюють необхідну емоційно-почуттєву основу того чи іншого способу діяльності), когнітивному (сукупність знань і уявлень, що забезпечують адекватне уявлення про цінності та систему ціннісних еталонів особистості) та поведінково-творчому (матеріалізація знань та ціннісних ставлень у поведінкових програмах) рівнях, що забезпечує певну смисложиттєву позицію особистості та характеризує індивідуальне духовно-культурне буття людини. Відтак, ціннісні орієнтації молодшого школяра у нашому дослідженні розуміємо як стійке інтегративне трикомпонентне психологічне утворення, яке виявляється в емоціях та мотивації вчинків дитини, її поведінкових реакціях, уявленнях про систему власних ціннісних еталонів, яке у майбутньому реалізується у певну смисложиттєву позицію особистості та стане характеристикою індивідуального духовно-культурного буття людини.

Висновки. Узагальнено, що розуміння механізмів формування ціннісних орієнтацій особистості може сприяти здійсненню ефективної виховної роботи у школі першого ступеня. Підсумовано, що теорія цінностей, її психологічні та педагогічні аспекти можуть стати в нагоді педагогам у процесі підготовки учнів Нової української школи до вибору соціально корисних цінностей, якими вони могли б керуватись у своїй життєдіяльності.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, ціннісне ставлення, ціннісний підхід, здобувачі початкової освіти.

Tetiana BRANITSKA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Pedagogical Sciences, Primary and Special Education,
Public Higher Educational Establishment "Vinnytsia Academy of Continuing Education"
tatjanarom4@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4503-3140

Nataliia PTASHNIK

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Pedagogical Sciences,
Primary and Special Education,
Public Higher Educational Establishment "Vinnytsia Academy of Continuing Education"
ptashnik.natalia@gmail.com
ORCID: 0009-0007-2920-8728

Viktoriia MARTYNIUK

Doctor of Philosophy (educational, pedagogical sciences),
Lecturer at the Department of Educational Technologies and Pedagogical Creativity,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
v.v.martynjuk@udpu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-1386-9576

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE VALUE-BASED APPROACH TO THE EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Abstract. The aim of this article is to analyze the theoretical foundations of the value-based approach to the education of primary school students in the context of the New Ukrainian School. This research is relevant to the national education system, as the level of spirituality and morality, as well as the cultural needs and demands of modern youth, are the most significant levers of national education, ensuring the preservation and augmentation of society's material and socio-spiritual wealth. Therefore, the formation of value orientations among primary school students is an integral part of the modern educational process.

The research methodology is based on a combination of theoretical methods such as analysis, synthesis, comparison, classification, and generalization of information from philosophical, psychological, and pedagogical literature regarding the value-based approach to the education of primary school students. These methods made it possible to form an independent perspective on the stated problem.

The scientific novelty of the study lies in the definitional analysis of the concepts of "values" and "value orientations" based on an examination of philosophical, psychological, and pedagogical literature. The analysis of literary sources enabled the interpretation of value orientations as a stable, integrative, three-component psychological formation manifested at the emotional-motivational level (attitudes, motives, aspirations, goals, interests, and other psychological realities that reflect the direction of consciousness and form the necessary emotional and sensory foundation for a particular mode of activity), the cognitive level (a set of knowledge and ideas that provide an adequate understanding of values and the system of personal value standards), and the behavioral-creative level (the materialization of knowledge and value attitudes in behavioral programs). This ensures a certain existential position of the individual and characterizes a person's individual spiritual and cultural existence. Thus, in our study, we understand the value orientations of a primary school student as a stable, integrative, three-component psychological formation that manifests in the child's emotions and motivation for actions, behavioral responses, and perceptions of their own system of value standards. In the future, this will be realized as a specific existential position of the individual and will become a defining characteristic of their individual spiritual and cultural existence.

Conclusions. It has been generalized that understanding the mechanisms of forming value orientations in an individual can contribute to the effective implementation of educational work in primary school. It has been concluded that the theory of values, along with its psychological and pedagogical aspects, can assist educators in preparing students of the New Ukrainian School to choose socially beneficial values that they can follow in their lives.

Key words: values, value orientations, value attitude, value-based approach, primary school students.

Постановка проблеми. Останнім часом проблема дослідження ціннісних орієнтацій особистості та їх впливу на поведінку людини набуває все більшої актуальності. Це не випадково, адже формування ціннісних орієнтацій є складним і багатоаспектним процесом, а отже потребує детального підходу до його обґрунтування. Інтерес до феномену ціннісних орієнтацій викликаний інтересом суспільства до соціальних проблем, проблем психологічного та ментального здоров'я людей і проблеми культури суспільства в цілому. Розуміння ж того, що проблеми духовного відродження та морального оздоровлення суспільства безпосередньо пов'язані з ціннісною спрямованістю освіти, стає більш усвідомленим в суспільстві. Усе більше уваги звертається на формування у молоді як загальнолюдських, так і особистісних цінностей, особливо в контексті Нової української школи, яка саме цінності вбачає своєрідним фундаментом освіти та умовою формування людини і суспільства в цілому.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Проблема цінностей завжди цікавила мислителів усіх часів і народів (Арістотель, Конфуцій, Т. Гоббс, Б. Спіноза, І. Кант, І. Бентам, Р. Лотце, В. Віндельбанд, Г. Ріккерт, Г. Коген, М. Гартман, М. Шелер, Ф. Ніцше, В. Соловйов, М. Бердяєв, М. Лосский, А. Тойнбі, П. Сорокін, В. Дільтей, Е. Дюркгейм, М. Вебер, У. Томас, Ф. Знанецькі, Т. Парсонс та ін.).

Особливого значення вивченню ціннісних орієнтацій в контексті спрямованості особистості надавали вітчизняні психологи (А. Адлер, Б. Анан'єв, О. Асмолов, Г. Андреєва, О. Бодальов, Л. Божович, Б. Братусь, Ф. Василюк, Л. Виготський, Г. Ділігенський, Б. Зейгарник, І. Кон, Г. Костюк, К. Левін, Д. Леонтьєв, О. Леонтьєв, В. Мухіна, В. М'ясищев, Б. Паригін, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, В. Ядов) та зарубіжні (В. Вундт, Й. Крейбіг, А. Маслоу, А. Мейнонг, Г. Оллпорт, К. Роджерс, Дж. Роттер, Б. Скіннер, В. Франкл, З. Фройд, Е. Фромм, К. Хорні та ін.).

Дослідники одноставно тлумачать ціннісні орієнтації як життєві, моральні та естетичні імперативи залучення особистості до суспільної практики і соціальної дійсності (В. Бутенко, Є. Бондаревська, З. Васильєва, О. Вишневський, А. Войскобойніков, В. Дряпіка, І. Зязюн, П. Ігнатенко, М. Казакіна, П. Лейзеров, Т. Мальковська.

В. Півоев, О. Семашко, О. Сухомлинська та ін.). Втім формуванню ціннісних орієнтацій молодших школярів приділено лише окремі дослідження (Н. Бібік, О. Савченко, Г. Тарасенко, В. Тищенко, А. Щербо та ін.) [6].

Відтак, теоретичні основи ціннісного підходу до виховання дітей молодшого шкільного віку розроблені науковцями недостатньо.

Тому **метою статті** є теоретичне обґрунтування аксіологічного підходу до виховання здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Ми виходимо з того, що проблема цінностей нерозривно пов'язана з процесом виховання, в якому об'єкт педагогічного впливу усвідомлює речі, явища, вчинки, що є цінними або нецінними для себе, і, відповідно, орієнтує свою поведінку. Виховне значення теорії цінностей полягає в тому, щоб навчити здобувачів початкової освіти Нової української школи вибирати справжні цінності, керуватися ними у своїх вчинках, і передбачає розгляд її психологічних і педагогічних аспектів.

Поглиблений аналіз наукових джерел свідчить про те, що в психології та педагогіці, як і в філософії існує розмаїття підходів щодо визначення поняття «ціннісні орієнтації». Воно трактується різними авторами часто в різних і навіть протилежних значеннях. Відтак поняття «ціннісні орієнтації» перебуває у тісному зв'язку з рядом понять, що більш конкретніше розкривають сутність даної категорії. Це – «особистісні цінності», «соціальні цінності», «ціннісні ставлення», «система цінностей» [7].

Аналіз наукових джерел дозволив з'ясувати, що різноманіття підходів до аксіосфери продукує різні точки зору у розумінні природи дефініції «цінності». Відтак, цінністю може бути предмет, ідеал, норма чи значущість чогонебудь для конкретної особистості або певної групи людей.

Оскільки серед дослідників немає одностайної думки стосовно визначення поняття «цінності», то зазначимо, що окремі науковці тлумачать цінність як об'єктивну характеристику, що існує поза суб'єктивною оцінкою індивідів. Інші трактують цінність як грошовий еквівалент об'єкта, як спосіб виміру корисності та необхідності речі для людини. Дехто з дослідників притримується позиції, що суб'єктивна значущість чи здатність реалізувати потреби

та інтереси суб'єкта визначають цінність речі [4, с. 119]. На думку І. Беґа, сучасне розуміння поняття «цінність» досить загальне. Цінністю може бути усе, що цінує людина, що визначає для себе як значиме та важливе. У визначенні цього поняття враховується його соціальна або психологічна природа. Із соціальної позиції цінностями у філософії, етиці, естетиці, соціології вважається продукт конкретних історичних умов суспільного життя, а в соціальній психології це пов'язано з оцінюванням суб'єктом навколишньої дійсності та орієнтації в ній, а також способом диференціації об'єктів індивідом за їх значущістю [1, с. 7]. Окрім цього, часто поняття «цінності» ототожнюється з поняттями «вартість», «інтерес», «потреба», «ідеал», «корисність», а останніми роками дедалі частіше не розмежовується поняття «цінність» і «вартість».

Багато наукових досліджень було присвячено визначенню психологічної сутності цінностей. Адже у психології дана категорія є однією з найскладніших. Крім того, слід зазначити, що у психологічній науці більш загальноживим є поняття «ціннісні орієнтації», що використовується поряд з поняттям «цінності». У контексті нашого дослідження певний інтерес становить позиція американського дослідника М. Рокича [10], який розглядає цінність як різновид стійкого переконання про те, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування краще з особистої чи соціальної точки зору, ніж протилежний спосіб поведінки, або кінцева мета існування.

Що стосується педагогічної науки, то категорія «цінність» тривалий час була витіснена з понятійно-термінологічної системи теоретиками радянської педагогіки, які висували на перший план ідеали комуністичного виховання, тому у педагогічній енциклопедії цього терміну взагалі не визначено. І лише в Українському педагогічному словнику С. Гончаренка вперше з'являється термін «ціннісні орієнтації», проте власне термін «цінності» відсутній [3].

Наразі у соціальних, психологічних і педагогічних дослідженнях поняття «цінності» і поняття «ціннісні орієнтації» ототожнюються. Однозначного розрізнення цих понять у літературі не простежено. При вивченні характеристик суспільства, культури та окремих соціальних груп здебільшого використовується термін

«цінність». При вивченні окремих індивідів вживають як поняття «ціннісна орієнтація», так і поняття «цінність». Під ціннісними орієнтаціями найчастіше розуміється свідомий вибір особистістю певних цінностей як найбільш важливих та значущих для себе. Оскільки ціннісні орієнтації – це інтеріоризовані особистістю цінності соціальних груп, то, виявляється цілком виправданим говорити про цінності особистості як її ціннісні орієнтації [9]. У нашому ж дослідженні категорія «цінність» тяжіє до психологічного поняття «ціннісні орієнтації», що визначають спрямованість поведінки особистості і є свого роду регулятором діяльності особистості. У науці існує чимало категорій, що так чи інакше розкривають або доповнюють поняття «ціннісні орієнтації». Проте у нашому дослідженні ми прагнемо виокремити з термінологічного потоку термін «ціннісні орієнтації» як психолого-педагогічну категорію і розкрити її значущість для формування світогляду молодих поколінь.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що «ціннісні орієнтації», як визначення, обґрунтовано вченими У. Томасом та Ф. Знанецьким, які вивели даний термін з установки діяльності. Згодом у Т. Парсонса ціннісні орієнтації стали структурним компонентом його теорії соціальної дії. Проте в категоріальному апараті західної науки поняття «ціннісні орієнтації» не мало єдиного значення, оскільки воно залежало від змісту і завдань того чи іншого дослідження. Зарубіжні дослідники у більшості випадків розглядають ціннісні орієнтації як установки свідомості індивіда відносно певної соціальної цінності (Ф. Знанецький, М. Рокич, Т. Парсонс, Г. Парсонс, У. Томас та ін.).

Слід зазначити, що у вітчизняній науці поняття «ціннісні орієнтації» також не зразу отримало статус самостійного поняття. На підставі аналізу відповідних джерел можемо виокремити три напрями розгляду ціннісних орієнтацій: як спрямованість особистості на цінності (Б. Ананьєв, Л. Божович, Є. Головаха, О. Ковальов та ін.); як вищий рівень фіксованих установок особистості (О. Здравомислов, Ш. Надірашвілі, Д. Узнадзе, В. Ядов та ін.); як домінуюче ставлення до об'єктів оточуючого середовища на основі їх особистісної значущості (О. Бодаєв, Б. Ломов, В. М'ясищев, В. Слободчиков тощо).

На початку 80-х років XX століття ґрунтовне дослідження ціннісних орієнтацій здійснив польський соціолог В. Осовський. Термін «ціннісна орієнтація» в його дослідженні доповнює термін «цінність». Він зазначає, що в цій функції термін «ціннісна орієнтація» служить для: визначення певної вищої цінності, відповідно зі станом соціального досвіду; інтерпретації цієї вищої цінності, характерної для конкретного суспільства; організації навколо цієї цінності комплексу когерентних відносно неї цінностей; акцентування найважливіших властивостей цих цінностей. Отже, ціннісна орієнтація слугує інструментом дослідження цінностей, специфічного розуміння їх мотиваційної і системоутворюючої сили, домінуючих тенденцій соціального оцінювання, його стандартів [5, с. 51].

Як зазначає дослідник Б. Чижевський, ціннісні орієнтації служать своєрідним критерієм, доленосним фільтром у визначенні ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, системи установок, відстоювання принципів і переконань, а також вона передбачає позитивне чи негативне значення об'єктів навколишнього світу для індивідуума, групи людей, суспільства загалом [9, с. 111].

У роботах М. Рокича ціннісні орієнтації тлумачаться як абстрактні ідеї, позитивні чи негативні, не пов'язані з певним об'єктом чи ситуацією, що відбивають переконання особистості про типи поведінки та цілі, яким віддається перевага [10]. Оскільки ціннісні орієнтації – це інтеріоризовані особистістю цінності соціальних груп, то виправдано тлумачити ціннісні орієнтації особистості як її цінності [11].

Сучасні науковці (А. Богуш, А. Бойко, В. Кузь, В. Постовий, О. Столяренко, О. Сухомлинська, Л. Удодова та ін.) вважають, що ціннісні орієнтації відіграють важливу роль в структурі особистості, в основі яких лежать потреби, інтереси, ідеали, світогляд, переконання, спрямованість. Вони відображають вибіркове, суб'єктивне ставлення особистості до об'єктивних умов її життя. У цьому аспекті досліджують проблему ціннісних орієнтацій крізь призму почуттів, потреб, свідомості, взаємин психологи І. Бех, М. Боришевський, О. Киричук, І. Кульчицька, В. Москалець та ін.

В аксіології існує ще така категорія, як ціннісне ставлення, яке є результатом оцінки

окремих вчинків та поведінки відповідно до ціннісних орієнтацій суб'єкта. Говорячи про ціннісні орієнтації в контексті ціннісного ставлення, дослідники розуміли перевагу яких-небудь цінностей, тобто орієнтацію на цінності. Однак наступні дослідження поглибили й розширили зміст і функції цього поняття. Було звернено увагу на те, що при загальному підході до ціннісного ставлення суб'єкт і об'єкт відіграють однаково значну роль, а в дослідженнях з проблем ціннісних орієнтацій проглядається акцентування ролі суб'єкта: ціннісні орієнтації тепер розглядаються як «результат відображення в людській свідомості наявних у суспільстві ціннісних відносин» [1, с. 7].

О. Вишневський вважає, що, будучи «еталоном», ціннісні орієнтації вказують на вектор виховних зусиль молодих поколінь, формуючи виховний ідеал [2, с. 218]. Цінним для нашого дослідження є кодекс цінностей сучасного українського виховання, розроблений О. Вишневським: абсолютні, вічні цінності; основні національні цінності; основні громадянські цінності; цінності сімейного життя; цінності особистого життя; валео-екологічні цінності [2, с. 230–234].

Важливою, на наш погляд, є думка О. Савченко, яка вважає, що узагальнено інваріантні характеристики ціннісних орієнтацій можна визначити як опосередковані культурою еталони бажаного і належного ставлення особистості до об'єктів матеріальної і духовної діяльності, до природи. Але у педагогічному аспекті дуже важливо обґрунтувати таку систему ціннісного орієнтування, яка має бути основою виховання і розвитку учнів, внутрішнім компонентом їхньої свідомості, самосвідомості, мотивом і регулятором позитивно спрямованої діяльності [8, с. 4].

І. Бех у праці «Виховання особистості» обґрунтовує внутрішню природу ціннісних орієнтацій, спираючись на атитюди (соціальні установки). Соціальна установка за своєю структурою розглядалась як трикомпонентне психологічне утворення, яке містить *когнітивну, емоційну та поведінкову* складові [1, с. 14].

Зазначені позиції співзвучні нашому розумінню механізму формування ціннісних орієнтацій людини (рис. 1).

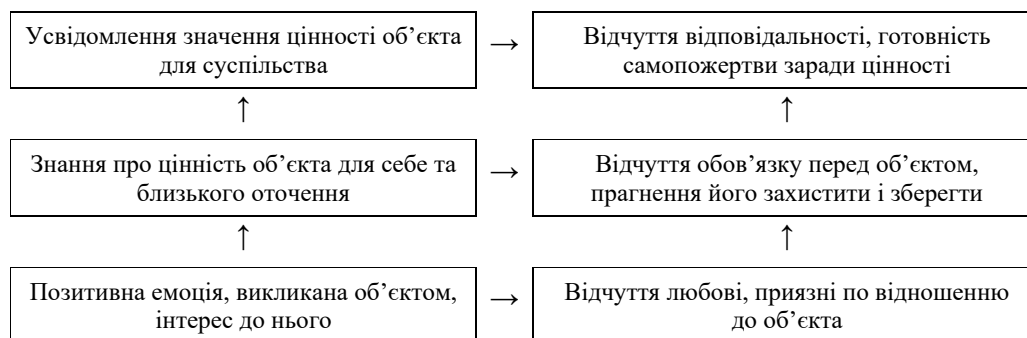

Рис. 1. Механізм формування ціннісних орієнтацій людини

Так, базовим елементом, основою формування ціннісних орієнтацій вважаємо емоції, які переживає суб'єкт по відношенню до того чи іншого об'єкта, який може розглядатися як цінність. Якщо об'єкт викликає у людини позитивні емоції, то він набирає для неї значення цінності. Наступним елементом, необхідним при надбудові ціннісних орієнтацій, вбачаємо знання про цінність. Отримані знання, підтверджені емоціями, спонукають до вияву наступного рівня відношення людини до цінності – відчуття обов'язку щодо неї, усвідомлення її значущості не лише конкретно для себе, а й для інших людей. Завершальний етап формування ціннісного ставлення у людини реалізується через готовність взяти на себе відповідальність за об'єкт, визначений у свідомості як цінність, діяти заради нього, перетворювати заради нього дійсність. Так ціннісні орієнтації можуть виявлятися на трьох рівнях: емоційному, когнітивному та поведінковому.

У зв'язку з вищезазначеним тлумачимо **ціннісні орієнтації** як трикомпонентне психологічне утворення, яке виявляється на емоційно-мотиваційному, когнітивному та поведінково-творчому рівнях. *Мотиваційно-ціннісний компонент* характеризується рівнем сформованості у людини установок та мотивів, прагнень, цілей, інтересів та інших психічних

реальностей, що відображають спрямованість свідомості та утворюють необхідну емоційно-почуттєву основу того чи іншого способу діяльності. *Когнітивний компонент* визначається сукупністю знань і уявлень та утворює надійну інтелектуальну основу, що забезпечують адекватне уявлення про цінності та систему ціннісних еталонів особистості. *Поведінково-діяльнісний компонент* відповідно матеріалізує знання та ціннісні ставлення у поведінкових програмах.

Висновки. Отже, як висновок, зазначимо, що розуміння механізмів формування ціннісних орієнтацій особистості може сприяти здійсненню ефективної виховної роботи у школі першого ступеня, оскільки процес виховання нерозривно пов'язаний з ціннісними орієнтаціями дітей, свідомим вибором ними речей, явищ, вчинків та способів поведінки відповідно до своїх цінностей. Теорія цінностей, її психологічні та педагогічні аспекти можуть стати в нагоді педагогам у процесі підготовки учнів Нової української школи до вибору соціально корисних цінностей, якими вони могли б керуватись у своїй життєдіяльності. Відтак усвідомлення механізму фіксації цінностей, їх формування та розвитку надасть можливість ефективно керувати даним процесом в умовах шкільного виховного середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

- Бех І. Д. Виховання особистості : в 3-х кн. : навч.-метод. видання. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. 280 с.
- Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 566 с.
- Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
- Ігнатенко П. Аксиологія виховання : від термінології до постановки проблем. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 118–123.
- Осовський В. А. Цінності професійної діяльності : досвід соціологічного дослідження. Київ : Наук. думка, 1986. 151 с.

6. Пташнік Н. М. Аксиологічний підхід до використання народознавчого матеріалу у виховній роботі з молодшими школярами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (гол.) та ін. Київ ; Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2008. Вип. 17. С. 147–152.
7. Пташнік Н.М. Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної народознавчої роботи : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання»; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2012. 253 с.
8. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : Богданова А. М., 2009. 226 с.
9. Чижевський Б. Актуальні проблеми побудови системи виховання в умовах державотворення. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 111–118.
10. Rokeach M. The nature of human values. New York : Free Press, 1973. 438 p.
11. Schwartz S. H. Universals in the structure and content of values : theoretical advances and empirical tests in 20 countries. M. P. Zanna (ed.). Orlando : Academic. *Advances in Experimental Social Psychology*. 1992. Vol. 25. Pp. 1–65.

REFERENCES:

1. Bekh, I. D. (2003). Vychovannia osobystosti: V 3-kh kn.: Navch.-metod. Vydannia [Personality education: in 3 books: educational-methodical edition]. Kn. 1: *Osobystisno oriientovanyi pidkhid: Teoretyko-tekhnologichni zasady* [Book 1: *Personality-oriented approach: theoretical and technological principles*]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
2. Vyshnevskiy, O. (2008). *Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky: Navch. posib. [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy: educational manual]*. (3rd ed., revised and expanded). Kyiv: Znannia. [in Ukrainian].
3. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
4. Ihnatenko, P. (1997). Aksiologhiia vykhovannia: Vid terminolohii do postanovky problem [Axiology of education: from terminology to problem formulation]. *Pedahohika i psykholohiia*, 1, pp. 118–123 [in Ukrainian].
5. Osovskiy, V. A. (1986). *Tsinnosti profesiinoi diialnosti: Dosvid sotsiologichnoho doslidzhennia [Values of professional activity: experience of sociological research]*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
6. Ptashnik, N. M. (2008). Aksiologichnyi pidkhid do vykorystannia narodoznavchoho materialu u vykhovni roboti z molodshymy shkoliaramy [Axiological approach to the use of ethnographic material in educational work with younger students]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: Metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, (17), (pp. 147–152). Kyiv – Vinnytsia: Vinnytsia State Pedagogical University [in Ukrainian].
7. Ptashnik, N. M. (2012). Formuvannia tsinnisnykh oriientatsii molodshykh shkoliariv u protsesi pozaklasnoi narodoznavchoi roboty [Formation of value orientations of younger students in the process of extracurricular ethnographic work] (Candidate of Pedagogical Sciences dissertation). Vinnytsia State Pedagogical University [in Ukrainian].
8. Savchenko, O. Ya. (2009). *Vykhovnyi potentsial pochatkovoï osvity: Posibnyk dlia vchyteliv i metodychiv pochatkovoho navchannia [Educational potential of primary education: a manual for teachers and methodologists of primary education]* (2nd ed., revised and expanded). Kyiv: Bohdanova A. M. [in Ukrainian].
9. Chyzhevskiy, B. (1997). Aktualni problemy pobudovy systemy vykhovannia v umovakh derzhavotvorennia [Actual problems of building an education system in the conditions of state formation]. *Pedahohika i psykholohiia*, 1, pp. 111–118 [in Ukrainian].
10. Rokeach, M. (1973). The nature of human values. New York: Free Press [in English].
11. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the structure and content of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25). (pp. 1–65). Orlando: Academic Press [in English].